

NIEZNANY KATALOG ARCYBISKUPÓW GNIEŹNIEŃSKICH

WYDAŁ KS. BOGDAN BOLZ

Ważnym źródłem nie tylko do dziejów Kościoła w Polsce, ale i dla ogólnej chronologii polskiego średniowiecza są katalogi arcybiskupów gnieźnieńskich¹. Nic więc dziwnego, że obok ogłoszonego w r. 1887 katalogu Jana Długosza², w r. 1878 opublikowano dwa inne katalogi³, mianowicie Macieja z Pełczyna, benedyktyna łysogórskiego, oraz osiemnastowieczne zestawienie tych arcybiskupów z rękopisu, przechowywanego w Ossolineum⁴. Najstarszym z nich jest rękopis Macieja z Pełczyna, gdyż pochodzi z l. 1449—1454 i z r. 1474⁵. Drugie z kolei miejsce zajmuje katalog Długosza, sporządzony co prawda w r. 1476, ale opublikowany na podstawie szesnastowiecznego przekazu⁶.

Tymczasem w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie znajduje się jeszcze inny wykaz tych arcybiskupów, zamieszczony w księdze zatytułowanej: *Liber Episcopalis St. Falęczki et J. Gnazdowski*. Wydaje się, że właśnie to zestawienie zasługuje na uwagę naszych mediewistów.

OPIS ZABYTKU

Katalog arcybiskupów znajduje się w tomie papierowym, liczącym 320 kart o rozmiarach: wys. 32 cm, szer. 20,8 cm, grubość grzbietu 65 mm. Filigrany, np. k. 300, zgodne z nr 2986 zbioru C. M. Briqueta. Księga nosi na grzbiecie sygnaturę B 77. Ujęta jest w brązową, współczesną, zdobioną wytłoczeniami oprawę, z wyciśniętym napisem: *Regestrum*. Jest ona tylko częściowo zapisana, różnymi rękami; niezapisane są k.: 102—104, 173—201, 203—204, 210—214, 230, 244, 275, 300—301, 304—310.

Uszkodzony incipit brzmi: (*Catalogus Initiatorum Sacris Ordinibus*) *per Rmum in Christo Patrem et Dominum Dnum Stanislaus Falenczki Dei et Apostolice sedis gratia Episcopum Theodosiensem, Suffraganeum et Cano-*

¹ Świadczy o tym wykaz arcybiskupów metropolitów gnieźnieńskich, oprac. przez J. Sawickiego w Chronologii polskiej (Praca zesp. pod red. B. Włodarskiego. Warszawa 1957 s. 477—480. *Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk. Nauki Pomocnicze Historii*).

² J. Długosz: *Opera omnia* cura A. Przezdzieckiego edita. Vol. 1. Cracoviae 1887 (s. 337—378: *Catalogus archiepiscoporum Gnesnensium*).

³ *Monumenta Poloniae historica*. T. 3. Wyd. nakł. Akad. Umiej. w Krakowie, oprac. przez Lwowskie Grono Członków Komisji Historycznej tejże Akademii. Lwów 1878 (s. 377—410: Katalogi arcybiskupów gnieźnieńskich).

⁴ W. Kętrzyński. Katalog rękopisów Biblioteki Zakładu Nar. im. Ossolińskich. T. 1. Z. 3. Lwów 1883 s. 261 [nr] 110, [rps] 297.

⁵ Przechowywany w Bibliotece Czartoryskich w Krakowie, sygn. 0.1315. — Por. *Monumenta Poloniae historica*. T. 2. Wyd. A. Bielowski. Lwów 1872 s. 212—213.

⁶ W. Kętrzyński: *Katalog rękopisów...* T. 2. Lwów 1886, [rps] 619.

*ncum Sanctae Ecclesiae Metropolitanae Gnesnensis atque Abbatem Suleio-
uensem etc. Anno Domini M. D. LX. III.*

Od k. 215 zaczynają się wzory różnych pism oraz kopie listów królewskich od Henryka, króla Galii i Polski (1574), różne, bez chronologii umieszczone, odpisy przywilejów, np. opatów sulejowskich, potem, po pismach datowanych z l. 1574, 1576 i 1572, następują:

- 1) *Catalogus Praelatorum et Canoncorum Eccliae Metropol. Gnesn.* (k. 293),
- 2) *Anniversarii — — decantandi* (k. 294—295),
- 3) *Catalogus siue Inscriptiones Archieporum Eccliae S. Metropolitanae Gnesnensis* (k. 296—299).

Numery 1—3 pisane są tą samą ręką, pismem wzorowanym na kursywie humanistycznej.

Od k. 299v następuje przerwa, po czym pismo na k. 302 nosi datę 1579, na k. 303—1580 itd.

ZESTAWIENIE KATALOGU GNIEŹNIĘSKIEGO Z WCZEŚNIEJSZYMI ODPOWIEDNIKAMI

Dla oceny źródłowej wartości naszego rękopisu konieczne jest zbadanie jego stosunku do tych katalogów, które powstały wcześniej od niego. Celem tego zestawienia nie będzie przygotowanie materiałów do krytycznego wydania katalogów, lecz wyłącznie wykazanie, iż ich gnieźnieńska wersja (w dalszym ciągu będę ją nazywał B 77) jest opracowaniem oryginalnym, a nie odpisem z zestawień Macieja z Pełczyna lub Długosza. Moim więc zamiarem jest jedynie rozwianie uprzedzeń do zapoznania się z tym tekstem, który, jak każde nowe źródło, może rodzić podejrzenia zależności od poprzedników. Za podstawę do tych porównań przyjąłem: dla Macieja z Pełczyna jego katalog, ogłoszony w *Monumenta Poloniae historica* (III 391—399), natomiast dla Długosza jego krakowskie wydanie z r. 1887 (*Opera omnia*, I 343—378).

1. Liczba arcybiskupów

Maciej podaje (do Jana Gruszczyńskiego) 29 arcybiskupów, Długosz i B 77—36, z tym, że spis Długosza zawiera jeszcze Jakuba Sienieńskiego, jako 37, a B 77 ma, oprócz Sienieńskiego, jeszcze 8 arcybiskupów zapisanych tą samą ręką.

2. Porównanie z Maciejem

Maciej pominął w swym wykazie: Boszutę, Janika, Piotra, Zdzisława, Filipa, Borzysława i Jana Kropidło. Dlatego nie mógł stanowić źródła dla B 77 ani dla Długosza. Maciej jest z reguły zgodny w swoim opisie i chronologii z Długoszem, dlatego B 77 zgadza się z Maciejem tylko wtedy, gdy ten pokrywa się z Długoszem. Tylko w dwóch wypadkach Maciej odbiega od Długosza i podaje dane zgodne z B 77: mianowicie liczba lat rządów Jakuba Świnki, którą Długosz szacuje na 36 lat, u Macieja i w B 77 wynosi 31 lat; następnie rok śmierci Wincentego Kota, którym u Długosza jest 1448, u Macieja i w B 77 brzmi 1449.

3. Porównanie z Długoszem

B 77 tylko w 10 wypadkach podaje daty (lata śmierci) zgodnie z Długoszem: św. Wojciech 999, Radzim 1006, Joannes Janislaus 1341, Jarosław Bo-

guria 1376, Jan Suchywilk 1382, Bodzanta 1389, Mikołaj Trąba 1422, Wojciech Jastrzębiec 1436, Władysław Oporowski 1453 i Jan Sprowski 1464. Pozostałe 27 dat, a więc lata śmierci B 77 znacznie różnią się od Długosza i wykazują błędy, których chyba nie mógł przeoczyć przepisujący. Czy można stąd wysunąć przypuszczenie, że dokument z którego kopista przepisywał (archetyp) miał tak czcigodny dla niego czy dla kapituły charakter, że nie chciał w nim dokonywać żadnych zmian?

Podobnie też liczba lat rządów poszczególnych arcybiskupów tylko w 18 wypadkach zgadza się z Długoszem, a mianowicie: Hatto 2, Adalbertus 3, Gaudentius 7, Petrus 23, Martinus 26, Jacobus Znenensis 28, Joannes Janik 17, Petrus II — 22, Gdzislaus 16, Henricus Kiethlicz 21, Vincentius 13, Fulca 24, Jacobus Szwinka 31, Joannes Suchiwilk 9, Bodzanta 7, Dobrogostius 8, Nicolaus Curowski 9, Joannes Gruszinski 9, a więc 19 dat jest odmiennych.

Inné rozbieżności między:

Długoszem	a	B 77
Wilibalinus primus per Stephanum septimum sedit annis quatuor moritur ... 970 Hanno alias Hatto		Vilibaldus per Joannem .XIII sedit annis tribus obiit ... 972 Hatto columna* Romanus obiit ... 972 Rcbertus Mantuanus Taurellus † Robertus sedit annis 24 moritur ... 996 Divus Adalbertus
— genere Jtalicus 971 obdormiens Robertus natione ... Jtalus		
— Robertus sedit annis 25 mortuus ... 995 Sanctus Adalbertus		
Dane zgodne, ale B 77 relacjonuje sucho, rzeczowo („occiditur”) w porównaniu z Maciejem z Pełczyna i Długoszem.		
Gaudentius alias Radzim primus Długosz ma te szczegóły tylko w <i>Historia Polonica</i> (I 168) ⁷ , nie ma ich zaś w <i>Katalogu</i>		Gaudentius szczegóły o pielgrzymce Ottona III do Gniezna, namaszczeniu na króla i koronowaniu Chrobrego Ipolitus Ursinus Romanus
Hippolitus primus ex Italica gente et ex Romanis nobile ducens genus vir divinarum scripturarum peritus in cura animarum sollicitus; dioecesis suae parochias visitans		theologus Metropolim Gnesnensem adorans, moderans. Ecclesias nove plantatas consecravit et parochias distinxit et divina officia sedit annis 13 obiit ... 1020 Boschuta sedit annis 10 obiit ... 1030 Stephanus annis 22 Dni 1052 Petrus
sedit annis 14 anno 1027 morte absumitur Bossuta primus annos 11 cathedram Gnesnensem obtinens A. D. 1038 rebus eximitur humanis Stephanus primus 19 annis et duobus mensibus in ea exactis A. D. 1058 diem obiens Petrus primus		

⁷ J. Długosz: *Historiae Polonicae libri XII* (w druku I—V). W: J. Długosz: *Opera omnia cura A. Przędziecki edita*, T. 10—14. Cracoviae 1873—1878 (cyt. Hist. Pol.).

- Długoszem a B 77
per electionem canonicam successit (*Hist. Pol. I 316*; decanus Gnesnensis)
A. D. 1092 ... moritur
et interdictum ecclesiarum in universa Polonia posuit ob necem beati Stanislai (Długosz nie pisze o wakansie)
- Martinus primus
--
in sellam metropolitanam suffectus Pomeranos ... ob vitium idololatriae ... censuris ecclesiasticis percelleret
A. D. 1118 moritur
Jacobus primus
--
suffectus est Martino in vacatione ecclesiae Gnesnensis
--
A. D. 1148 moritur
Joannes primus alias Janislaus (*Hist. Pol. II 2*; Joannes alias Janyk)
vir devotus et religiosus
--
et illud Andrzeoviense appellavit
A. D. 1165 (*Hist. Pol. 1166*)
Petrus secundus
--
--
monasterio in Suleyow ... decimas manipulares ... contulit
Mortuus a. D. 1182
Sdzislaus primus
--
--
mortuus est a. D. 1199
Henricus I cognominatus Kiethlicz sedit annos 19
A. 1219 ... diem obiit
Vincentius primus
canonicus Gnesnensis metropolim regendam suscepit
--
--
A. D. 1233 ... fato subtractus
Fulco I alias Pelka
--
--
A. D. 1258 ... moritur
Joannes II alias Janussius
praepositus Gnesnensis
concorditer electus est
--
Sedit annis XVI
A. D. 1272 ... mortuus
- e praeposito in areppum electus
mortuus anno Dni 1076
regem occisorem sancti Stanislai censuris interdicti praecelluit, sedes vero postea biennio vacavit *
Martinus
de Armis Zabawa *
canonice electus
reliquam idolatriam e Pomerania exterminans
moritur a. D. 1104
Jacobus Znenensis
doctor decretorum *
ex canonico electus
magnanimis *
mortuus anno Christi 1132
Joannes Janijk
vir prudens et religionis promotor
in clerum beneficus *
Andreoviensis monasterii fundator
moritur anno 1149
Petrus II
vir magnae autoritatis [s] *
Duces Poloniae discordantes concordabat *
coenobium Sulleiowense instituit
vita functus est anno 1171
Gdzislaus
vir modestus *
principum gratiam secutus *
moritur 1187
Henricus Kiethlicz
sedit annis 21
moritur a. D. 1208
Vincentius
ex canonico in archiepiscopum electus
pius in egenos *
et hospitalia pauperum... construabat *
obiit anno D. 1211
Fulca
canonum doctor *
ex archidiacono archipraesul electus *
occubuit anno 1235
Joannes 2
e decano Gnesnensis archieppus omnium consensu electus
vir modestus et contemplativus *
sedit annis duodecim
vita functus post Christum natum 1251

Długoszem

a

Philippus
propter frequentes ac diuturnas Romanae se-
dis vacationes ... non fuit confirmatus

Martinus secundus

A. D. 1279 (*Hist. Pol.* II 447:1278)

Wlostiborius primus videns plurima impedi-
menta ... electionem suam omisit

Jacobus II dictus Swinka

sedit annis triginta sex

a. D. 1310 . . . moritur

Borzislaus primus

—

1311 ... occubuit

Joannes III alias Janislaus

coronavit Kazimirum secundum in regem et

consortem suam Annam

annis triginta rexisset

Jaroslaus primus

—

(*Hist. Pol.* III 200: et canonicus Gnesnensis)
sedit annis 34

Johannes IV cognominatus Suchiwilk

decretorum doctor

—

cuus thesaurus et omnis archiepiscopalis
supellex per fratres, nepotes direpta sunt

Bodzanta primus

Wladislaum secundum genere Lithwanum
baptizavit et coronavit

Joannes V ... cognominatus Croidlo

(*Hist. Pol.* III 484 wspomina o biskupstwie
poznafskim)

—

Dobrogostius primus

A. D. 1402 moritur

Nicolaus Curowski

—

(mortuus) a. D. 1411

Nicolaus II dictus Tramba

Regni Poloniae vicecancellarius

Albertus II vocatus Jastrzambiecz ex eccle-
sia parochiali in Lowicz collegiatam instituit
in sede Gnesnensi annis 13 sedisset

—

Vincencius II, dictus Koth

magistrum (*Hist. Pol.* IV 575: artium magi-
strum)

—

Wladislaus I Oporowski

annis tribus mensibus octo sedisset

Joannes VI Sprowski

fuit ... per Nicolaum papam quintum pro-
visus

B 77

Philippus

sed scismate in papatu sex an-
nis existente confirmari non
potuit

Martinus

Anno 1278

Wlostiborius obstantibus impedi-
mentis non confirmatus

Jacobus Szwinka

sedit annis 31

moritur a. D. 1397

Borzislaus

ibidem (Auinione) biennio exac-
to moritur

Anno Domini 1306

Joannes Janislaus

atque regem sequentem cum co-
niuge coronavit

sedit annis 25

Jaroslaus Boguria

doctor canonum *

ex canonico archiepiscopus *

sedens annis 35

Joannes Suchiwilk

doctor juris

Regni cancellarius *

fuit amator suorum

Bodzanta

Wladislaum Jagielonem paren-
tem Cazijmiri regis et apostolum

Lytwanorum per eum Jezu Chri-
sti addictorum baptizavit un-
xitque et coronavit

Joannes Croidlo

Posnaniensis episcopus *

ad Camentem episcopatum tan-
dem translatus fuit *

Dobrogostius

Mortuus a. D. 1404

Nicolaus Curowski

doctor juris *

Obiit vero a. D. 1422

Nicolaus Tramba

regni cancellarius

Albertus Jastrambiecz Lovicen-
se collegium de fructibus erexit

sedit annis 14

Wladislaum a Turcis peremptum
coronavit *

Vincencius Koth (poprawione
z Roth)

doctor artium

Basiliensi concilio affuit *

Wladislaus Oporowski

tribus annis exactis

Joannes Sprowski

Nicolai papae quinti creatura

Długoszem a
 annis decem et totidem mensibus sedisset
 Joannes VII Gruszczyński
 (*Hist. Pol.* V 400: Regni Poloniae cancellarius)
 —
 vir staturae iustae, capillo nigro, oculis fuscis
 —
 Jacobus III Syenyenski
 (*Hist. Pol.* V 594: Długosz pisze o nominacji
 papieskiej na prośbę króla)

B 77
 sedit annis 11
 Joannes Gruszczyński
 cancellarius Regni *
 Vladislaviensis episcopus *
 homo delicatus
 obiit vero a. D. 1474 *
 Jacobus Szieniński
 ad Cracoviensem ecclesiam rege
 prohibente ob papae provisio-
 nem in tergum regis non admis-
 sus
 vir bonus et religiosus *

Z powyższego zestawienia nasuwają się następujące spostrzeżenia: B 77 (*Katalog gnieźnieński*) przytacza 30 szczegółów (oznaczyłem je gwiazdką), których w ogóle nie spotykamy w *Katalogu* Długosza. Nadto w 35 wypadkach podaje odmienne relacje od Długosza. Dodając do nich odmienne daty śmierci (27 wypadków) oraz inne lata rządów (19 razy), otrzymamy liczbę 111 odrębności *Katalogu gnieźnieńskiego* w stosunku do *Katalogu* Długosza.

Różna jest waga tych odrębności, które wykazuje rękopis B 77. Ponieważ jest ich tak wiele w stosunkowo krótkim tekście, trudno przypuszczać, że jego autor (kopista) korzystał z *Katalogu* Długosza. Skorygowałby bowiem wówczas szereg błędów, które po dziś dzień rzucają się u Długosza w oczy. Nie ulega zaś wątpliwości, że Długoszowy *Katalog* musiał być znany w Gnieźnie, skoro osobą, której go dedykował, był nie kto inny, tylko arcybiskup Jakub Sieniński⁸. Jeśli zatem autor *Katalogu gnieźnieńskiego* nie trzymał się wersji Długosza, to nasuwa się hipoteza, że korzystał tylko z archetypu, stanowiącego dla tamtejszej kapituły wersję oficjalną, wobec której musiała ustąpić praca o charakterze prywatnym, jaką stanowiło dla niej ujęcie kanonika krakowskiego.

Ocena i wyjaśnienie wspomnianych wyżej odrębności rękopisu B 77, oraz jego błędów, wykraczają poza ścisłe ramy edytorskie. Może zainteresują one kogoś z mediewistów i pobudzą do pracy nad ustaleniem tej chronologii, w której wciąż nie brak znaków zapytania⁹.

CZAS POWSTANIA KATALOGU GNIEŹNIEŃSKIEGO B 77

Sama księga zawiera zbiory notat i odpisy dokumentów, pochodzących z różnych dziesiątków lat XVI w. Zdaje się, że powstała ona z wielu luźnych arkuszy, które później złączono w jedną całość, albo też, co wydaje się prawdopodobniejsze, podzielono ją z góry na kilka części, które stopniowo zapisywano. Wyraźną chronologię wykazują tylko zapiski o kandydatach do święceń, które, jak to się dzieje po dziś dzień, robi się „na gorąco”. Zaczynają się one od 10 IV 1563 i sięgają do 20 XII 1603. W księdze znajduje się wiele kart niezapisanych (ok. 50). Bezpośrednio przed *Katalogiem* znajdują się wpisane bez chronologicznego porządku kopie listów Henryka Walezjusza z l. 1574, 1572 i 1576; natomiast pisma następujące po *Katalogu* i wolnych kartach, noszą daty 1579 i 1580. Jak już wspominałem, odpisy tych dokumentów nie mogą stanowić wskazówki do chronologii, gdyż są zbyt chaotycznie

⁸ J. Długosz: *Opera omnia*, I 337. „Iacobo de Senno... Archiepiscopo et Primati, Domino meo gratiosissimo”.

⁹ Por. *Chronologia polska* s. 477.

rozmiszczone; dlatego wydaje się, że punktem wyjścia do rozwiązania zagadnienia może być charakter pisma kopisty oraz sam materiał pisarski.

1. Otóż pismo, którym sporządzono *Katalog*, występuje w naszej księdze:

- a) w wykazie święceń, udzielonych przez biskupa Stanisława Fałęckiego 21 XI 1568; 13 XII 1568; 6 III 1569; 27 III 1569 (k. 42v, 47—51);
- b) w katalogu prałatów i kanoników gnieźnieńskich, których daty instalacji oraz zgonów wskazują, że ten skład kapituły istniał między 12 IX 1568 — data instalacji Łukasza Podoskiego, a bliżej nieokreślonym miesiącem r. 1569 — rok śmierci Jakuba Grylewskiego (k. 293—293v).

2. Podobny dukt pisma występuje także w następujących aktach kapitulnych:

- a) przedłożenia arcybiskupa Jakuba Uchańskiego dla kapituły na jej sesję w dniu 21 X 1566, przedstawione przez Jana Pakoszewskiego, którego dokument zwie *aulicus et nuncius*, rozumie się tegoż prymasa (B 20 k. 285—290);
- b) pod tą samą datą dokument dotyczący kasztelana gdańskiego (k. 297—298);
- c) spod tej samej ręki wyszły też, jak się wydaje, ozdobne nagłówki akt kapituły, spisanych inną ręką przez notariusza Jakuba Družbickiego (k. 274 z r. 1566; k. 283v—284 z 21 X 1566; k. 285, 297, 301 z r. 1567; k. 303, 311—312, 330 z r. 1568; k. 344 z r. 1569 i k. 360 z października r. 1569).

4. Z korespondencji arcybiskupa Jakuba Uchańskiego, tą samą ręką pisane były (tom I A):

- nr 4 (z Piotrkowa 3 II 1563), nr 8 (z Łowicza 21 VI 1563),
nr 9 (z Łowicza 30 VI 1563), nr 11 (z Łowicza 14 VII 1563),
nr 12 (z Łowicza 19 X 1563), nry 15—18 (IV 1564), nr 24 (z Łowicza 14 X 1565), nr 27 (4 I 1566), nr 28 (z sejmu w Lublinie 29 V 1566). Po tej dacie listy pisane są inną ręką i znowu nr 49 (z Łowicza 2 X 1571) i nr 55 (z Łowicza 29 IV 1572) wyszły spod ręki, która pisała *Katalog*.

4. Z dokumentów Jakuba Uchańskiego podobnym pismem były sporządzone: dypl. 804 (z 20 VIII 1563), dypl. 807 (z 11 X 1566) oraz przywilej kapituły — dypl. 814 z 20 X 1567).

Katalog kończy się na arcybiskupie Mikołaju Dzierzgowskim, zmarłym 18 I 1559, a więc musiał być sporządzony niedługo po tej dacie. Szczegóły związane z liczbą lat i dni życia wskazują, że ich autor musiał dobrze być obeznany z okresem jego rządów. Za tym domysłem przemawia też uczuciowa notatka o bólu duchowieństwa i poddanych, spowodowanym jego śmiercią.

Żywa musiała być jeszcze pamięć o niefortunnych rządach arcybiskupa Gamrata, skoro pisarz uznał za właściwe pominięcie go milczeniem.

Choć wystarczające prawdopodobieństwo przemawia za tym, że *Katalog* powstał w okresie między wrześniem 1568 a r. 1569 (por. spis prałatów i kanoników (k. 294), szczegółowym porównywaniem pisma usiłowałem łatwiej dojść do jego autora.

Dodatkowym potwierdzeniem chronologii rękopisu B 77 jest filigran (k. 300 i nn.) zgodny z nr 2986 zbioru C. M. Briqueta, określony przez niego jako polski z r. 1560.

AUTORSTWO KATALOGU I JEGO ŹRÓDŁA

Wydaje się, że autora naszego *Katalogu* trzeba szukać wśród notariuszy, którzy z polecenia arcybiskupa i kapituły sporządzali dokumenty i notatki, pisali listy oraz pieczętowali te pisma. W r. 1559 został zaprzysiężony jako notariusz Jakub Drużbicki (B 20 k. 74—74v), który własnoręcznie podpisał dypl. 814, wymieniony pod 4), a więc znamy dukt jego pisma. Jest to ręka, spod której wyszła większość protokołów i zapisek księgi B 20. Obok niego jednak pełnił podobny urząd *notarius publicus*, któremu kapituła powierza opieczętowanie przywilejów (B 20 k. 288v), nazywając go *generosus dominus*, a innym razem *nobilis et legalis... clericus diocesis Cracoviensis* (por. B 20 k. 299—299v); nazywał się Jan Pakoszewski. Figuruje on w „propozycjach” arcybiskupa Jakuba Uchańskiego dla kapituły jako *aulicus et nuncius* (B 20 k. 285 z 21 X 1566). On też widnieje jako *notarius* na przywileju, wydanym przez arcyb. Uchańskiego (dypl. 807) w dniu 11 X 1566. Ten właśnie P a k o s z e w s k i mógł być notariuszem, który działał zarówno na dworze Jakuba Uchańskiego w Łowiczu, jak też i w Gnieźnie, jako notariusz biskupa sufragana i kapituły I właśnie spod jego ręki, według wszelkiego prawdopodobieństwa, wyszedł nasz *Katalog* oraz inne pisma, sporządzone tym samym charakterem.

Nawet przy pobieżnej lekturze *Katalogu gnieźnieńskiego* uderza fakt, że cztery ostatnie zapiski, dotyczące Macieja Drzewickiego, Andrzeja Krzyckiego, Jana Latalskiego i Mikołaja Dzierzgowskiego odbiegają zarówno rozmiarami, jak i sposobem ujęcia od lakonicznych notatek, dotyczących poprzednich arcybiskupów. Podawanie nie tylko lat rządów, ale także liczby miesięcy i dni życia oraz osobiste uwagi o stosunku do omawianych arcybiskupów zdają się wskazywać na świadka naoczego, a przynajmniej na kogoś doskonale obeznanego z opisywanymi osobistościami. Te cztery życiorysy mogą więc stanowić najnowszą warstwę rękopisu B 77, sporządzoną przez autora współczesnego opisywanym arcybiskupom.

Wcześniejszą partię opracowania stanowiłyby życiorysy, kończące się na arcybiskupie Janie Łaskim, podobnie jak to posiada rękopis Ossolineum nr 297. Wydaje się jednak, że wśród tych lakonicznych zapisek można odnaleźć ślady, wskazujące na jeszcze starsze źródło naszego *Katalogu*. Uderza mianowicie, że autor, ograniczający się do suchych, chłodnych notatek, pisząc o arcybiskupie Bodzancie wprowadził nieoczekiwane osobisty, wręcz uczuciowy element do opisu, przedstawiającego Władysława Jagiełłę jako „apostola Litwinów, poświęconych przez niego Chrystusowi”. Poza tym wzmianka, iż był on „ojcem króla Kazimierza” robi wrażenie, jakby pisał ją ktoś o aktualnie panującym monarsze. Jeśli domysł ten jest słuszny, wówczas należałoby powstanie najstarszej części rękopisu odnieść do panowania Kazimierza Jagiellończyka (a więc na lata 1447—1492), w następstwie czego omawiane opracowanie powstałoby w tym samym okresie, co katalogi Macieja z Pełczyna i Jana Długosza. Wobec faktu, że rękopis nasz podaje także inne wiadomości i daty niż Długosz, można przypuszczać, że przedstawia on starszą od niego tradycję, być może jakieś kapitulne źródło, które uchodziło za tak czcigodne, że nie odważono się do niego wprowadzić zmian mimo ogromnego autorytetu polskiego historyka.

Uderza też m. in. dziwna wzmianka o koronowaniu Władysława Łokietka i jego żony Jadwigi przez arcybiskupa Janisława, a następnie anonimowe: (*coronavit*) *regem sequentem cum coniuge*, podczas gdy z nazwiska wymienia

innych monarchów, nawet Ludwika. Czy można uważać to za wyraz osobistej niechęci autora do Kazimierza Wielkiego? Czy nawet za wyraz stanowiska kapituły do tego monarchy?

STOSUNEK DO PÓŹNIEJSZYCH ZESTAWIEŃ ARCYBISKUPÓW
GNIĘŹNIĘSKICH

Porównując B 77 z wcześniejszymi odpowiednikami stwierdziliśmy jego od nich niezależność. Jeśli natomiast zestawimy go z osiemnastowiecznym rękopisem¹⁰, zauważymy z łatwością, że oba teksty wykazują daleko idące podobieństwo. Jest ono tak wyraźne, że zbędne wydaje się sporządzanie szczegółowych tabel. Wystarczy bowiem, by czytelnik zestawiał obok siebie te dwa teksty, a ich wspólne cechy wystąpią od razu na jaw. Z drugiej jednak strony rzucają się w oczy różne błędy i opuszczenia rękopisu Ossolineum 297 w stosunku do B 77. Oto niektóre z nich:

Robertus jest określony jako „Tawzellus” (B 77 ma Taurellus); brak też w tej notatce wyrazu „opitulante”. Przy Gaudentym kopista rękopisu 297 opuścił słowo „fratri”; może dlatego, że nie pojął logicznego związku między dwoma sąsiednimi wyrazami. Boschuta stał się „Boluta”. Stephanus ma „in reges unxit”, zamiast „in regem”. Ze słowa „genere” kopista zrobił „Gansis”, które sprawiło kłopot nawet ks. Janowi Korytkowskiemu¹¹. Jacobus Zgenesis stał się „Senensis”. Przy Fulco zamiast Stanisłai canonisati ossa” powstało „canonisata ossa”. „Philippus ex praeposito factus” zmieniło się na „formatus”. Niezrozumiałe dla kopisty przy Borislaus „auinione” zmieniło się na „seu animose”, a przy Ioannes Janislaus zupełnie je opuścił. Jaroslaus Boguria stał się „Pogonia”. Skrót „aplum” (apostolum) przy Bodzancie przekształcił w „amplum”; Kurowski stał się Kuzowskim.

Mimo tylu błędów wersja Ossolineum nr 297 nie jest zupełnie bezwartościowa, bo pozwala nam poprawić wyraźne błędy rękopisu B 77, np. datę śmierci Wilibalda na r. 970, Jakuba Świnki na r. 1297.

Interesującym szczegółem jest wspólny błąd w nazwisku Wincentego Kota, które obydwaj rękopisy zgodnie podają jako „Roth”, z jednakową poprawką litery „R” na „K”. Wszystkie te szczegóły zdają się wskazywać na wspólny archetyp.

Porównanie B 77 z drukowanymi opracowaniami, poświęconymi temuż tematowi, a mianowicie Stefana Damalewicza¹² i Stanisława Bużeńskiego¹³ zdaje się świadczyć, iż także ci autorzy korzystali z naszego rękopisu. Damalewicz (s. 86) mówi o *vetustior archiui Gnesnensis codex*, a Bużeński parokrotnie (np. I 69) wymienia *spis Arcybiskupów, starożytnym charakterem skreślony, który u mnie pod ręką się znajduje*. O tej zależności mówią podawane przez nich szczegóły, figurujące w B 77, a których nie ma Długosz. I tak np. Bużeński (I 6) i Damalewicz (s. 52) podają, że Hatto pochodził z rodu rzymskich Kolumnów. Hipolit według Bużeńskiego (I 34) pochodził z książęcego rodu Ursynów, był głębokim teologiem i zakreślał granice

¹⁰ Por. Monumenta Poloniae historica, III 405—410.

¹¹ Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie i metropolici polscy... T. 1. Poznań 1888 s. 202.

¹² Series archiepiscoporum Gnesnensium. Varsaviae 1649.

¹³ Żywoty arcybiskupów gnieźnieńskich, prymasów Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego... ogłoszone w Wilnie w przekładzie polskim w r. 1862, ale oparte na jego Monumentum, acta et res gestae archiepiscoporum Gnesnensium primumque Regni, opracowanych po r. 1680 (ponownie w r. 1860).

parafii. Bużeński opisuje też szczegółowo apostołowanie Jagielly wśród Litwinów, co B 77 umieścił w notatce o Bodzancie. Obydwaj dziejopisowie korzystali jednak również z innych źródeł, jak to ilustruje ich relacja o dacie śmierci Mikołaja Dzierzgowskiego, która według Damalewicza (s. 306) przypadła na dzień św. Priski (a więc 18 stycznia, zgodnie z B 77), natomiast Bużeński (II 292) umieścił ją pod dniem 22 lutego.

Wszystkie te rozważania i porównania można by snuć dalej, ale celem tego wstępu jest przede wszystkim dostarczenie informacji o interesującym nas dokumencie archiwalnym. Nie ma on bez wątpienia charakteru przełomowego dla chronologii arcybiskupów gnieźnieńskich, ale z drugiej strony podaje szczegóły albo zupełnie nieznanne Janowi Długoszowi, albo też znane w innym ujęciu. Z tych względów zdaje się on zasługiwać na bardziej szczegółowe studium wykraczające już poza ramy wstępu do publikacji.

Omówiony powyżej rękopis katalogu arcybiskupów gnieźnieńskich publikujemy według zasad *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku* (Wrocław 1953).

CATHALOGUS SIVE INSCRIPTIONES ARCHIEPISCOPORUM
ECCLESIAE S. METROPOLITANAE GNESNENSIS

Vilibaldus Gallia oriundus, Metzslao monarcha Poloniam moderante, per Ioannem XIII primus archiepiscopus Gnesnensi sedi prefectus, religionem Christi plantavit, anno 966. Sedit annis tribus, obiit vero anno Domini 972 [s].

Hatto Columna Romanus, archiepiscopus Gnesnensis, plantatam Christi religionem Dei virtute rigavit et auxilio; qua aucta, sedit annis duobus; obiit anno Domini 972.

Robertus Mantuanus Taurellus, archiepiscopus Gnesnensis, Christi religionis propagator et auctor, Metzslao monarcha opitulante, probe vivens. Sedit annis XXIII; moritur anno Domini 996.

Divus Adalbertus, exul a sede Pragensi, ecclesiae Gnesnensi annis tribus praefuit, religionem Christi noviter plantatam verbo Dei firmavit et postea, Prutenos Christo adoptans, occiditur anno Domini 999.

Gaudentius, divi Adalbertii frater, fratri divina providentia successit, Boleslaum Chabri in regem Polonicum unxit et corona a Cesare Ottone III Gnesnae peregrinante coronavit. Annis septem sedit, mortuus anno Domini 1006.

Ipolitus Ursinus Romanus, theologus, metropolim Gnesnensem adornans, moderans, ecclesias nove plantatas consecravit, et parrochias distinxit et divina officia. Sedit annis XIII, obiit vero anno Domini 1020.

Boschuta Polonus, sede archiepiscopali Deo propitio accepta, idolorum cultum poenitus eliminavit, sinodumque celebravit, caerimoniis sanctae religionis divinae laudi accomodatis ecclesiam adornavit. Sedit annis X, obiit autem anno Domini 1030.

Stephanus nobilis Polonus, archiepiscopus Gnesnensis, pius, patiens et exemplo praestans, post spoliatam per Bohemos metropolitanam ecclesiam, Casimirum, item Boleslaum sancti Stanislai occisorem, in regem unxit. Annis XXII, Dni 1052.

Petrus, e praeposito in archiepiscopum electus, pusillanimitate postposita, regem occisorem sancti Stanislai censuris interdicti praecelluit. Praefuit cathedrae annis XXIII, mortuus anno Domini 1076. Sedes vero postea biennio vacavit.

Martinus, genere nobilis, de armis Zabawa, vir religiosus, canonicè electus, reliquam idolatriam e Pomerania exterminans. Sedit annis XXVI, moritur anno Domini 1104.

Iacobus Znenensis, doctor decretorum, ex canonico electus in metropolitane Gnesnensem. Proventus ecclesiae auxit; religiosus et magnanimis. Metropolitane gubernavit annis 28, mortuus anno Christi 1132.

Ioannes Janijk, ex Wratislaviensi Ecclesia translatus, vir prudens et religionis promotor. Sedit annis XVII, in clerum beneficus et Andreoviensis monasterii fundator. Moritur anno 1149.

Petrus II, vir magnae auctoritatis^a. Archiepiscopatu 22 annis praesidens, duces Poloniae discordantes concordabat, coenobiumque Sulieioviense instituit. Vita functus est anno 1171.

Gdzislaus, ex canonico archiepiscopus, vir modestus et industrius. Principum gratiam secutus, bona ecclesiae excoluit libertatemque ecclesiae obtinuit, et apparatu precioso ecclesiam decoravit. Sedit annis XVI, moritur 1187.

Henricus Kiethlicz, e genere ducum Silesiae, ordinis Minorum, a Sede Apostolica ecclesiae Gnesnensi in archiepiscopum datus. Iura Ecclesiae ducum Poloniae firmavit et clero coniugia prohibuit, caelibatum instituens. Sedit annis XXI, moritur anno Domini 1208.

Vincentius, ex canonico in archiepiscopum electus, pius in egenos et hospitalia pauperum circa ecclesias construebat. Annis XIII sedit, et obiit anno D. 1211.

Fulca, canonum doctor, ex archidiacono archipresul electus, sancti Stanislai canonisati ossa solemniter levavit, anulum sigillarem cum parte reliquiarum suae ecclesiae obtinens. Praefuit eidem annis XXIII occubuitque anno 1235.

Ioannes II, e decano Gnesnensi archiepiscopus, omnium consensu electus. Romae consecratus, vir modestus et contemplativus. Sedit annis XVI, vita functus anno post Christum natum 1251.

Philippus, ex praeposito factus electus, sed schismate^b in papatu sex annis existente, confirmari non potuit.

Martinus, ordinis Praedicatorum, poenitentiarius minor, Philippi electione cassata, provisione papae sedem accepit Gnesnensem. Septimo anno Bononiae moritur, et apud fratres sui ordinis sepelitur, anno 1278.

Wlostiborius, ex decano per scrutinium electus, sed obstantibus impedimentis non confirmatus. Quinquennio^c sedes vacavit.

Iacobus Szwinka, provisione papae archiepiscopus. Premislaum et eius coniugem, et post Wenceslaum Bohemiae^d regem coronavit et unxit. Sedit 31 annis, moritur anno Domini 1397 [s].

Bronislaus, archidiaconus Posnaniensis, ex canonico Gnesnensi archiepiscopus factus. Pro separatione Culmensis episcopatus a^e metropoli Avinione contra Cruciferos egit. Ibidem, biennio exacto, moritur anno Domini 1306.

Ioannes Janislaus, papae provisione Avinione existens, factus archipresul. Reipublicae et pauperum protector, Wladislaum Loktek et Hedvigim, atque regem sequentem cum coniuge coronavit; seditque annis XXV, mortuus anno 1341.

a Rps: autoritatis.

b Rps: scismate.

c Rps: quinquennio.

d Rps: Boemiae.

e Brak w rpsie.

Iaroslauſ Boguria, doctor canonum, ex canonico archiepiscopus. Bonorum ecclesiae auctor, qui et ecclesiam muro adornavit, arces munivit, Ludovicum regem Ungariae in regem Poloniae unxit et coronavit. Sedens annis XXXV, postea nepoti cessit et vixit usque ad annum Domini 1376.

Ioannes Suchiwilk, doctor iuris, Regni cancellarius, in Avinione confirmatus et consecratus. Fuit amator suorum, et in ecclesiam et clerum negligens. Sedit annis novem, obiit anno Domini 1382.

Bodzanta, ex canonico archiepiscopus electus et confirmatus. Wladislaum Jagielonem, parentem Cazijmiri regis et apostolum Lythwanorum, per eum Jesu Christo addictorum, baptizavit unxitque et coronavit. Sedit annis septem, mortuus anno 1389.

Ioannes Cropijdlo, dux Opoliensis, Posnaniensis, post Wladislawiensis episcopus. Per papam licet confirmatus, ad possessionem, rege prohibente, non admissus. Postea, vacante sede metropolitana, de ea provisus et, hac non adepta, ad Camentem episcopatum tandem translatus fuit; et septennio, durante controversia, sedes metropolitana vacavit.

Dobrogostius, e Posnaniensi episcopatu ad Gnesnensem metropolim translatus; a quo Vilnensis et Mednicensis episcopatus, providentia papali, erecti. Sedit annis octo, mortuus anno Domini 1404.

Nicolaus Curowski, doctor iuris, ex Wladislawiensi episcopatu in metropolim Gnesnensem translatus. Opulentus regis vicarius in Regno^f, dum ederetur magnus [conflictus] cum Cruciferis. Annis IX praefuit, obiit vero anno Domini 1422 [s.].

Nicolaus Tramba, Regni cancellarius, ex metropoli Halicensi postulatus ad Gnesnensem ecclesiam. Homo liberalis, qui concilio Constanciensi interfuit et primum ecclesiae assecutus. Sedit annis XII, obiit autem anno 1422.

Albertus Jastrambiecz, Posnaniensis primum, ubi thesauros sepultos invenit, hinc dives; deinde Cracoviensis episcopus fuit, subinde Gnesnam translatus. Lovicense collegium de fructibus erexit et bonis, ecclesiae plures limites fecit, regemque Wladislaum, a Turcis peremptum, coronavit. Sedit annis XIII, mortuus vero anno Domini 1436.

Vincentius Kothg, doctor artium, ex Gnesnensi custode metropoli praefectus Gnesnensi cardineoque capello decoratus fuit, sed eo non est usus. Basiliensi concilio affuit, Cazijmirum regem e duce coronavit. Sedit annis XII, mortuus vero anno Domini 1449.

Wladislaus Oporowski, decretorum doctor, ex Wladislawiensi ecclesia in archiepiscopum Gnesnensem assumptus. Suis utilis, et aedificata arce in Oporow, tribus annis exactis, moritur anno Domini 1453.

Ioannes Sprowski, Nicolai papae quinti creatura, metropoli Gnesnensi, rege serenissimo Cazimiro favente, praefuit reginamque Elizabet, archiducissam Austriae, coronavit; et ecclesiae defensor clerique fuit, in virosque liberalis. Sedit annis XI obiitque anno 1464.

Ioannes Gruszczinski, primum cancellarius Regni et Vladislaviensis, et deinde Cracoviensis episcopus; inde postulatus et translatus ad Gnesnensis ecclesiae praesulatum. Homo delicatus, bonorum ecclesiae alienator, in consanguineos prodigus. Conventum Fratrum Minorum Observantiae^h Lovicii instituit. Sedit annis IX, obiit vero anno Domini 1474.

f Rps: Regem.

g W rpsie Roth poprawione na Koth.

h Rps: observatum.

Iacobus Szienieński, ad Cracoviensem ecclesiam, rege prohibente, ob papae provisionem in tergum regis, non admissus, Wladislaviensi Ecclesiae praefectus fuit indeque ad metropolim Gnesnensem translatus. Vir bonus et religiosus, iracundus tamen. In ordinandis ecclesiis studiosus; qui et mausoleum sancto Adalberto fabricari fecit. Sedit annis XV, moritur anno Domini 1489 [s].

Zbigneus de Olesznicza, magister artium, Regni vicecancellarius existens Wladislaviensem episcopatum assecutus; postea ad archiepiscopatum translatus, Casimiri regis beneficentia. Vir erat comis, sed tamen magnanimus, Rei-publicae favens. Sedit annis XIII, moritur vero anno Domini 1493, serenissimo rege Alberto coronato.

Fridericus Cazimiriades, regia¹ stirpe natus, episcopatum Cracoviensem simul cum archiepiscopatu possedit; quem Alexander papa sextus cardineo capello decoravit. Vir magnae probitatis, verum sanguinem Regium praeseferens^j. Sedit annis decem, mortuus vero anno Domini 1503.

Andreas Rosa de Borziszewice, primum Theoniensi, post Leopoliensi et deinde Gnesnensi ecclesiae praefuit. Curialis antiquus ac in rebus regendis practicus. Aetate gravatus, laetus^k tamen fuit. Sedit annis VII, moritur anno Domini 1510.

Ioannes de Lasco, ex Regni cancellario, per coadiutoriae modum in archiepiscopum, Iulio papa secundo favente, assumptus fuit, tituloque legati nati, in concilio Lateranensi existens, adornatus, metropolim Gnesnensem illustravit. Vir gravis, varii magnique ingenii. Sedit annis XXI, moritur senex anno Domini 1531.

Mathias de Drzewicza, insigni et vetusta familia Czolkonum ortus, substantiae^l paternae auctor. Regibus charus; serenissimi regis Ioannis Alberti annularum secretarius; post vicecancellariatus officium sub Alexandro rege una cum episcopatu Premisliensi tenuit; Sigismundi autem regis beneficentia cancellariae Regni officio, postea et episcopatu Wladislaviensi XVIII annis praesidens, Luteranam haeresim a sua dioecesi^l, regis cum auctoritate, exterminavit. Postea, regis eiusdem beneficio, anno Domini 1531 ad fastigium archiepiscopatus Gnesnensis evectus, et Clemente septimo pontifice maximo confirmatus est. Provinciae totius vigilantissimus rector, arcium et bonorum mensae archiepiscopalis providus instaurator. Sedit annis III, mensibus XI, diebus XIII. Vixit annis LXVIII, menses VI, dies II et horas XX. Obiit sancte in arce Lovicensi die XX mensis augusti, febre continua consumptus.

Andreas Cricius, ex nobili et honesta^m familia Cothuiciorum originem ducens, cancellarius primum, divae Barbarae reginae, deinde serenissimi regis Sigismundi intimus secretarius, per quem, ob egregias eius dotes magnamque eruditionem universo fere orbi christiano, ex scriptis ac lucubrationibus suis notam et conspicuam, ad episcopatum Premisliensem inprimis, postea ad Plocensem pro-
 vectus, ubi inter alia egregia opera sua, memoratu dignissimaⁿ, reliquit. Quod ecclesiam, illic fulmine conflagratum, a fundamentis extruxit, opus splendidum, magnificum et magni sumptus. Tandem ad Gnesnensem metropolim translatus, [moritur] anno ab incarnatione Christi M. D. XXXVII, decima maii, ipso die festi

i Rps: Regiae.

j Rps: proferens.

k Rps: letus.

l Rps: substantiae.

l Rps: Dioecesi.

m Rps: honestis.

n Rps: dignissimum.

Ascensionis Domini, nondum completo altero archiepiscopatus sui anno, aetatis vero suae anno LIII.

Ioannes Lathalski, de armis et familia Prawditarum, ex cancellario seremissimae Elizabeth reginae Poloniae primum in Gnesnensem, Cracoviensem, Posnaniensem et Lanciensem praepositum successive, demum in Posnaniensem episcopatum, cui annis praefuit decem, euectus deinde in Cracoviensem episcopatum, et ex eo in archiepiscopatum Gnesnensem per Paulum papam tertium, serenissimi Sigismundi regis gratia promovente, translatus, translatus. Obiit anno Domini MLXL, die Decollationis^o sancti Ioannis Baptistae, quae fuit XXIX augusti, anno III archiepiscopatus sui expleto, aetatis vero suae anno 77 transacto.

Następuje wolne miejsce, na którym inna ręka napisała: Petrus Gamratus.

Nicolaus Dzierzgowski, nobili familia Accipitrum, in Mazowianatus decanus Plocensis. Camenecensem primum episcopatum adeptus, deinde ad Chelmenensem et ex eo ad Wladislaviensem; tandemque ad archiepiscopatum Gnesnensem, favore Sigismundi regis, per Paulum tertium pontificem maximum translatus et confirmatus. Probus, gravis, pius, Ecclesiae et Reipublicae studiosus, benignus, affabilis, hilaris ac in omnibus actionibus sincero et non fucato ingenio constantique praeditus animo. Barbaram Radziwiliensem et Catherinam Austriacae familiae, Sigismundi Regis Augusti coniuges et reginas Poloniae, coronavit multisque aliis praeclaris gestis, tam in Reipublicae functionibus, quam in Ecclesiae et spiritualis ordinis, libertatibus defendendis partis, cooptato sibi in coadiutorem archiepiscopatus Ioanne Przerembski, viro omnibus cumulatissimo. Praefuit sede annis XIII, mensibus decem, diebus XXVI. Anno Domini 1559, die Prisca, cum dolore cleri [et] subditorum decessit.

Przerwa, w której późniejsza ręka dopisała: Ioannes Przerembski, Iacobus Uchanski, Stanislaus Karnkowski, Ioannes Tarnawski [s], Bernardy [s] Maciejewski, Albertus Baranowski, Laurentius Gembicki, Henricus Firley, Ioannes Weżyk die 12 mai a. 1627 installatus et eiusdem die 20 iunii ingressus eodem anno.

Wreszcie inną ręką wpisano:

Ioannes, de Lipie Lipski, ex episcopatu Culmensi et Pomesaniae^p a serenissimo Vladislao quarto primus ad archiepiscopatum Gnesnensem promotus in anno Domini 1638. Primo cantor [?] almae istius ecclesiae metropolitanae in anno Domini 1624. Moritur a. D. 1641, die 13 mai.

Matthias Łubienski, ex episcopatu Cuiaviensi in archiepiscopum Gnesnensem electus anno. D. 1641. Ex palatinatu Siradiensi, stemmatis Pomian. Ex custode Gnesnensi episcopus Chelmenensis et praepositus Miechoviensis, postmodum Posnaniensis, Wladislaviensis, tandem archiepiscopus Gnesnensis, Vladislao IV rege Poloniae et Urbano VIII papa regnante, factus. Qui sumptibus omnibus non parcens capellas omnes fere restauravit, fornicibus erectis. Propriam quoque capellam a fundamentis erexit, in qua 12 sacerdotes sacrum de BMV figurali cantu absolventes fundavit laminisque aereis textit, et duo sepulchra, unum pro se, aliud pro V. Capitulo extruxit; turrim secundam ex profundissimis fundamentis levavit [et] erexit.

^o Rps: decollationis.

^p Rps: Pomeraniae.

DE GNESNENSIVM ARCHIEPISCOPORVM IGNOTO CATALOGO

S u m m a r i u m

Sane praestans monumentum, quod ad res Ecclesiae in Polonia gestas atque ad temporum ordines Poloni medii aevi spectat, censendi sunt Gnesnensium archiepiscoporum catalogi. Quorum catalogorum tres demum in lucem editi sunt: 1) Ioannis Dlugossi in primo eius *Operum omnium* volumine ab Alexandro Przeździecki publicato, 2) Matthiae de Pelczyn, 3) catalogus absque auctoris nomine saeculo XVIII exaratus; hi ambo extremi elenchi tertio in volumine editionis cui index *Monumenta Poloniae historica* prodierunt.

Praeter eosdem indices in Archidioecetano Archivo Gnesnensi prostat quidam catalogus, qui pluribus suis locis convenit cum superiorum indicum notis, plus vero quam 100 locis ab eisdem discrepat. Non congruunt quidem signata tempora suscepti in metropoli muneris, anni regiminis et nonnumquam morum actorumque descriptio. Cuius catalogi manuscriptus codex dicti iam Archivi, in volumine nota B 77 signato, asservatus, uti ex collatis cum eo documentis constat, in spatio temporis a mense septembri 1568 a. ad ann. 1569 confectus est; eiusque auctor antiquioribus notitiis, Casimiro Jagellonico regnante compositis, usus esse videtur, cum mentiones eodem tempore ab ipso factae quasi peculiarem prae ceteris notis indolem scriptoris ostendant. Idem autem manuscriptus quoad ductum singularum litterarum, comparatus cum ceteris eiusdem temporis codicibus, veluti innuit Ioannem Pakoszewski, notarium publicum archiepiscopi Gnesnensis auctorem fuisse.

Quae hoc in catalogo contenta sunt mentes virorum in re mediaevali peritorum allicere possunt, ut discrepantias eiusdem codicis enucleandas conentur investigare.